

Korczak Bulletin jrg. 10 nr. 5, november 2023

“Men zegt: ‘Hij was oud, het werd zijn tijd’. Ik weet het: er moet plaats gemaakt worden voor hen die geboren worden, opgroeien, voor hen die volwassen worden en hongeren naar daden.” (UIT: Gebed van een oude man, Janusz Korczak)

Dit Korczak Bulletin is ook te vinden op onze website: <http://korczak.nl/stichting/>

Theo Cappon op vrijdag 10 november overleden

Op 10 november 2023 is Theo Cappon op 85-jarige leeftijd overleden, erelid van onze Janusz Korczak Stichting. Vanaf de oprichting in 1982 was hij bij de Stichting betrokken en later ook vele jaren als voorzitter.

Hij was met passie actief voor onze stichting, zowel op nationaal als op internationaal niveau binnen de International Korczak Association. Hij zette zich op vele manieren in voor de rechten van het kind. Hij was een groot inspirator, voor velen een lieve vriend en collega. Hij blijft in ons

geheugen met grote dankbaarheid.
(In bijlage 1 vindt u een “in memoriam”)

Korczak Studiereis naar Warschau

Van 27 t/m 29 oktober jl. maakten we met vijftien mensen een bijzondere studiereis naar Warschau om daar de plaatsen te bezoeken die in het leven van Korczak belangrijk zijn geweest. De reis was mede voorbereid door Theo Cappon, die toen al ernstig ziek was. Op zijn ziekbed was hij nog getuige van enkele momenten via de app. Hij had de reis samen voorbereid met Gineke Oosterhuis. Ook Gineke was op het laatste moment helaas geveld door een behoorlijke griep en kon niet mee. Arie de Bruin werd gevraagd om nu de inhoudelijke leiding op zich te nemen. Hij vertelde over de historie en de achtergronden van Korczak op diverse plaatsen, deelde pedagogische inzichten en schreef gedichten. We bezochten het oude weeshuis van Korczak (dat nog steeds intact is), waar Marta Ciesielska ons boeiend vertelde over de geschiedenis. Verder gingen we naar de Unschlagplatz, het Joods museum, de grote Joodse begraafplaats waar het beroemde standbeeld van Korczak en de kinderen staat en we

gingen op zoek naar restanten van het ghetto en andere historische plekken in de stad. Een verslag vindt u in bijlage 4.

Korczakdag 'Democratie moet je doen'

Zaterdag 11 november werd in het Kinderrechtenhuis te Leiden de Korczakdag gehouden met als thema 'Democratie moet je doen'. Na de opening stonden we vanzelfsprekend eerst stil bij het overlijden van Theo Cappon.

Er waren vele activiteiten met Jacques Vriens, Micha de Winter, Joop Berding, Lars Westra van het Kinderrechtencollectief, Marjolein Weidema van Save the Children, Merle Beernink en Els Rietveld van CED. Het bijzondere was dat er ook heel wat kinderen waren: kinderburchmeesters en kindereambassadeurs uit diverse plaatsen en de leerlingenraad van een basisschool. Ook werd de Korczak Studenten Prijs uitgereikt aan Elke Dingen. Iedereen werkte geheel belangeloos mee aan deze prachtige dag. Voor een verslag: zie bijlage 3.

Korczak Studenten Prijs voor Elke Dingen

Dit jaar werd de Korczak Studenten Prijs uitgereikt aan Elke Dingen voor haar onderzoek dat zij deed in het kader van haar master studie. Haar vraagstelling was: "Op welke wijze kunnen kinderen uit groep 5/6 bijdragen aan het identificeren van hun eigen onderwijsbehoefte?" Elke onderzocht hoe zij in haar groep 5/6 in gesprek met het kind, het kan uitnodigen om te formuleren waaraan hij of zij behoefte heeft als het om zijn of haar onderwijsontwikkeling gaat. Ook om te formuleren hoe je aan die behoeften tegemoet zou kunnen komen.

Zij komt zelfs tot een uitspraak: "iedereen moet zichzelf als leerling zien, ook de leraar". En: "het gaat uiteindelijk om een *leer-partnerschap*".

Het actieonderzoek leverde voor de betreffende groep 5/6 mooie resultaten op. Openingen om het kindgesprek anders vorm te geven, in ieder geval met het kind op zoek te gaan naar onderwijsbehoeften.

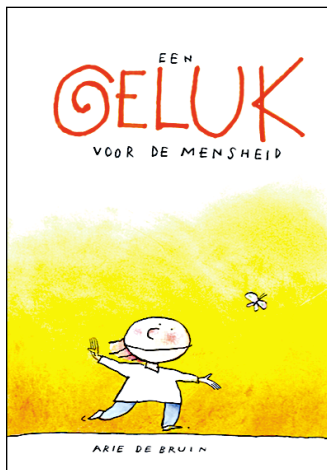
De tweede prijs ging naar Angelique van der Zande met haar onderzoek: 'Ga er maar eens lekker voor zitten – een onderzoek naar pedagogische veiligheid tijdens de bedvisite'. Een prachtig onderzoek hoe kinderen die in het ziekenhuis liggen meer betrokken kunnen worden bij de behandeling en

meer veiligheid kan worden geboden.

We hebben beide prijswinnaars gevraagd een kort artikel over hun onderzoek te schrijven, dat wij in een komen bulletin hopen te plaatsen.

Een geluk voor de mensheid: Jaarboek 2023

Tijdens de Korczakdag vond de presentatie plaats van het nieuwe Jaarboek 2023. De titel: "Een geluk voor de mensheid", ontleend aan een uitspraak van Janusz Korczak:

Het is een geluk voor de mensheid dat wij kinderen niet kunnen dwingen zich door hun opvoeders te laten beïnvloeden en dat zij de didactische aanval op hun gezond verstand en hun gezonde, menselijke vrije wil weten te weerstaan.

Het boek bevat een aantal columns en enkele gedichten. Zij zijn allemaal geschreven naar aanleiding van een citaat van Janusz Korczak. In één van de columns wordt ingegaan op deze bijzondere uitspraak van Korczak. Auteur is Arie de Bruin en de illustraties zijn van de bekende cartoonist Len Munnik.

Alle lid/donateurs die dit jaar hebben gedoneerd ontvangen het Jaarboek gratis thuis (voor zover u het al niet hebt ontvangen tijdens de Korczakdag). Het boek is voor belangstellenden ook

te bestellen via info@korczak.nl voor de prijs van € 12,50.

Het is wellicht een ideaal cadeautje voor de komende feestdagen.

U kunt natuurlijk ook ter plekke lid/donateur worden voor een minimum bedrag van € 30,— per jaar (studenten € 17,50). U kunt dit doorgeven via hetzelfde mailadres: info@korczak.nl. U ontvangt dan het jaarboek, maar tevens nog een welkomstgeschenk: het gedichtenboek "Vergeet het kind niet"

Nivoz Onderwijsavond

Op woensdag 22 november verzorgt Helma van der Voorn de tweede NIVOZ-onderwijsavond in het Dokhuis, Doklaan 10, 3087 CB te Rotterdam. Thema: Besturen vanuit vertrouwen en overgave.

Besturen vanuit vertrouwen kan een groot effect hebben, aldus Helma van der Hoorn. Het is een kwetsbare manier van besturen en een zeer hoopvolle. Het onderwijs heeft dat om meerdere redenen hard nodig. Maar is het genoeg? Of is er meer nodig? Helma van der Hoorn nodigt u uit om anders te durven kijken naar onderwijs. Helma van der Hoorn is voorzitter college van bestuur van Vonk en oprichter van Leve het Onderwijs. Ze was al eens gesprekspartner in maart 2020 in een NIVOZ-podcast: 'Een transitie is mogelijk als iedereen meebeweegt'. Meer informatie is te vinden op [NIVOZ](#)

Training De Vrolijkheid

Op 1 november verzorgde Arie de Bruin weer een Korczak-training voor vrijwilligers van Stichting De Vrolijkheid die werkzaam zijn voor kinderen in azc's in Nederland. Dit keer werd de training gehouden in AZC Emmen.

Wie meer wil weten over het werk van De Vrolijkheid: <https://vrolijkheid.nl/>. Ooit ontving deze stichting de Janusz Korczakprijs voor haar bijzonder werk voor kwetsbare kinderen. In NRC van zaterdag 11 november stond een mooi artikel over dit werk.

Zie: https://www.nrc.nl/nieuws/2023/11/09/De_Vrolijkheid

Boekentips

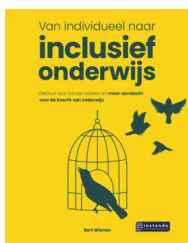
1. Samen leren op een super diverse school, Ria Goedhart. ISBN 9789088508141

Een mooi boek om ons er van te doordringen dat we met een diverse samenleving te maken hebben. De diversiteit in onze scholen neemt ook steeds meer toe. Van de leraar vraagt superdiversiteit geen andere competenties, maar het doet wel een groter beroep op de interpersoonlijke, de pedagogische, de vakinhoudelijke, de didactische en de organisatorische competenties. Samenleren op een superdiverse school is geschreven om leraren, gedragsspecialisten, intern begeleiders en directieleden te ondersteunen bij visievorming in de dagelijkse onderwijspraktijk

op een superdiverse school.

2. Van individueel naar inclusief onderwijs, Bert Wiene. ISBN 9789463173667

Dit boek hebben we ook de vorige keer al onder de aandacht gebracht, maar het is het waard om twee keer te noemen!!!

Pleidooi voor minder labels en meer aandacht voor de kracht van onderwijs, want niet het kind is het probleem, maar de context.

Dit boek is geschikt voor professionals die met en voor kinderen en jongeren werken, zoals leraren, intern begeleiders, schoolleiders, bestuurders en zorgcoördinatoren. Maar ook voor beleidsmedewerkers van gemeenten en jeugdhulpinstanties. Eigenlijk voor iedereen die verantwoordelijkheid dragen in het

opvoeden en begeleiden van kinderen en jongeren. Veelal mensen die dagelijks ervaren dat het eigenlijk anders moet.

3. Bodypercussie, Grooven met groepen, Jeroen Schipper e.a. ISBN 9789085601357

Een boek om met jezelf en met groepen kinderen of volwassenen te ervaren hoe heerlijk het is om samen muziek te maken. Je kunt het overal doen, want

je hoeft geen instrumenten mee te sjouwen, alleen jezelf. Naast wat achtergronden over bodypercussie, staat het boek vol tips en trics. Bodypercussie is overal inzetbaar waar mensen in groepen samen komen. Iedereen kan direct letterlijk met dit boek aan de slag. Door de heldere aanpak van de auteurs, die hun ervaringen met tal van groepen op enthousiasmerende wijze weten over te brengen, en door de ruim zestig voorbeeldvideo's op de bijbehorende website. De auteurs: Wendy Bontje, Heiko de Jonge en Jeroen Schipper hebben alledrie hun wortels in het (speciaal) muziekonderwijs.

4. Groep acht aan de macht, auteur: Jacques Vriens ISBN 9789000340453

Meester Mario kan groep acht geen moment alleen laten of het is al herrie. Daarom bedenkt hij een plan. 'Jullie mogen je eigen klassenregering kiezen en twee dagen zelf alles regelen. Ik trek me terug in de leeshoek en bemoei me nergens mee.' De kinderen richten allerlei partijen op en er barst een felle verkiezingsstrijd los. En dan is groep acht aan de macht. De eerste ochtend gaat het goed, maar al gauw loopt het wat uit de hand... **Democratie moet je doen!** Jacques Vriens vertelde hierover op onze Korczakdag. Een handleiding voor dit democratie-spel vind je op <https://www.jacquesvriens.nl/democratiespel.htm>

agenda

- 20 nov. Medewerking Deltaplan Jeugd Congres te Eindhoven
- 22 nov. Medewerking Symposium "Children's Rights in Health Care" (Radboud Universiteit Nijmegen)
- 30 nov. Inleiding voor team basisschool De Blieken te Klaaswaal
- 12 dec. Gastlessen Hogeschool Leiden
- 2 febr. Avondprogramma Onderwijsmuseum
- 6 febr. Inleiding directies scholen Hoeksche Waard

Dit bulletin wordt met de grootste zorg samengesteld. Met vragen of opmerkingen kunt u terecht bij de redactie: info@korczak.nl. Aan de informatie in dit Bulletin kunnen geen rechten worden ontleend. Copyright (c) 2023 Janusz Korczak Stichting; eindredactie: Arie de Bruin.

Bijlage 1 In memoriam

Theo Cappon (1938 - 2023)

Op vrijdag 10 november is Theo Cappon op 85-jarige leeftijd overleden. Na zijn studie aan de hogere landbouwschool studeerde Theo pedagogiek aan de VU. Daar kreeg hij les van prof. Verhulst die hem in contact bracht met de pedagogiek van Korczak. Theo werd docent aan een Pabo en was vanaf het begin betrokken bij de oprichting van de Nederlandse Janusz Korczak Stichting, waar hij later ook voorzitter van werd. Nadat hij (door de golf van HBO-fusies in die tijd) vervroegd met pensioen kon, stond zijn leven vrijwel volledig in het teken van het verspreiden van het gedachtegoed van Janusz Korczak, de Poolse pedagoog die in 1942 door de nazi's werd vermoord.

Theo was de initiator, drijvende kracht en jarenlang bestuurslid en voorzitter van de [Janusz Korczak Stichting](#). Hij organiseerde uitwisselingskampen met de Russische

Korczakstichting in de jaren negentig, toen in dat land een democratische wind woei na het uiteenvallen van de Sovjet Unie. Met jongeren nam hij deel aan de Nash Dom kampen in Rusland en later startte hij dit soort vakantiecampen in Nederland. In augustus 2023 nam hij nog deel aan het Nederlandse [Nash dom](#)-kamp waar hij met verve de rol van "kamp-opa" vervulde. Op vele manieren wist hij [Korczak](#) op de pedagogische kaart te zetten en te houden: Dat was zijn levensmotto. Hij stimuleerde de Nederlandse [uitgave](#) van werken van Korczak samen met [René Görtzen](#) via uitgeverij SWP. Ook verzorgde hij mede [jaarboeken](#) van de Korczakstichting.

Internationaal was hij ook bijzonder actief: hij nam vaak deel aan de jaarlijkse IKA-vergaderingen (International Korczak Association), gaf workshops en trainingen in diverse landen. In Sao Poalo (Brazilië) hielp hij mee met het ontwikkelen van een pedagogisch kader vanuit de Korczak-pedagogiek voor het werk van Instituto Anchieta Grajau van de Brazilaanse Korczakstichting. Hij hield vorig en dit jaar acties voor een weeshuis in Kiev dat geleid wordt door een Korczak-vriend in Oekraïne. In veel landen had hij Korczak-vrienden waar hij altijd welkom was op zijn vele reizen. Sinds 2012 was hij officieel erelid van het bestuur. Er werd regelmatig bij hem thuis vergaderd, waar hij altijd voor een heerlijke maaltijd zorgde, zodat veel agendapunten al ruimschoots informeel behandeld waren eer de formele vergadering begon.

Een bijzondere, inspirerende persoonlijkheid die er mede voor gezorgd heeft dat de pedagogiek van Janusz Korczak inmiddels stevig geworteld is in veel pedagogische opleidingen en in het pedagogische werkveld in ons land. Wij zullen hem missen en wensen zijn familie en vrienden sterkte bij het verwerken van dit verlies.

Arie de Bruin (voorzitter Janusz Korczak Stichting)

Bijlage 2

Verder gaan

De dood hoort toch bij het leven
dus waarom treuren
om het eind van ons bestaan
terwijl de kinderen verder mogen gaan?

Maar waarom laten wij het steeds opnieuw gebeuren
dat kinderen geen toekomst krijgen
waarom zwijgen wij
als zij geen recht meer hebben op vandaag
als er geen morgen meer zal zijn
als hun snikken en hun vraag
niet wordt gehoord
maar ruw gesmoord door bommen
die wij toch recht verklaren
wat doen wij met hùn niet-geleefde jaren?

Hun dood hoort niet bij het leven
daarom huil ik
om het eind van hùn bestaan
zo kunnen wij niet verder gaan...

(arie de bruin Warschau 29 okt. 2023)

Joodse begraafplaats bij het standbeeld van Janusz Korczak en de kinderen.

Bijlage 3

Verslag Korczak conferentie 11 november 2023

Op zaterdag 11 november vond in het Kinderrechtenhuis in Leiden de Korczak Conferentie plaats. Het evenement werd georganiseerd door de Janusz Korczak Stichting en stond in het teken van 'Democratie moet je doen'. De boodschap was dat kinderen meer betrokken moeten worden, omdat zij volwaardige burgers zijn. Dit kan het beste door kinderen het zelf te laten doen!

De dag werd gezamenlijk gestart door Erik Santen (10 jaar) die ons allemaal welkom heette. Daarna volgde een openingswoord van Arie de Bruin, voorzitter van de Janusz Korczak Stichting. Hij vertelde over de ideeën van Janusz Korczak, een Poolse pedagoog en grondlegger van de Rechten van het Kind. In het gedachtegoed van Korczak wordt benadrukt dat kinderen volwaardige burgers zijn die mee kunnen en moeten doen in de samenleving. Korczak zei: *Het kind is al een inwoner, een burger en reeds een mens. De kinderjaren, dat is een reëel leven, niet een voorbereiding.* Dit idee stond dan ook de rest van de dag centraal.

Na het openingswoord sprak de bekende kinderboekenschrijver Jacques Vriens over democratisch opvoeden op de basisschool. Hierbij refereerde hij aan zijn eigen ervaringen als directeur en meester op de basisschool. Volgens Vriens is de basisschool de maatschappij in het klein, en dus de ideale plek om over democratie te leren. Hij vertelde hoe hij dit zelf heeft toegepast op zijn scholen, onder andere door twee dagen lang de macht aan zijn groep te geven en hen op een democratische wijze te laten beslissen over de invulling van de dag. Over deze ervaringen heeft hij een boek geschreven, genaamd 'Groep acht aan de macht'. Een aanrader voor eenieder die meer wil leren over democratische opvoeding in de klas. Op zijn website is een handleiding te vinden hoe je dit met je klas kunt doen. <https://www.jacquesvriens.nl/democratiespel.htm>

Na de lunch sprak prof. dr. Micha de Winter, emeritus hoogleraar Pedagogiek, verder over democratische opvoeding vanuit pedagogisch oogpunt. Hij benadrukte dat kinderen, zeker in onze tijd, HOOP moet worden geboden door hun mogelijkheden aan te reiken iets concreets te doen wanneer zij geconfronteerd worden met de ellende in deze wereld. Daarna was het tijd om uiteen te gaan voor de eerste ronde met workshops. Het was lastig kiezen tussen vier interessante workshops. Zo sprak Joop Berding over de standpunten en ideeën van Korczak rondom democratische opvoeding, Marjolein Weidema van Save the Children vertelde over Speaking Minds waarbij jongeren meedenken met gemeenten over beleidsprocessen, en door Merle Beernink en Els Rietveld, medewerkers van CEDgroep, werd uitleg gegeven over het schoolbrede programma Vreedzaam waarmee een democratische cultuur wordt gecreëerd op school. Voor de aanwezige kinderen en menig volwassene was er een speciale workshop van Jacques Vriens waarin hij voorlas uit zijn eigen boeken.

Tijdens de tweede ronde met workshops was er wederom een ruim aanbod. Lars Westra, vicevoorzitter van het Kinderrechtencollectief, ging in gesprek met kinderburgemeesters en kinderraadsleden van verschillende gemeenten en Tamara van der Steen die vertelde over haar ervaringen met een kinderraad in ziekenhuizen. Hierin deelden zij hun ervaringen en spraken ze over het belang van jeugdparticipatie. Tegelijkertijd waren er ook andere workshops gaande. Zo vertelden kinderen van basisschool De Morskring uit Leiden over hun kinderraad, presenteerden twee masterstudenten, die genomineerd waren voor de Korczak Studenten Prijs, hun onderzoek, en Arie de Bruin sprak over de democratische structuur die Korczak ontwikkelde in zijn weeshuis en wat we daar nu van kunnen leren.

Na afloop van de workshops kwam men weer bijeen voor de uitreiking van de Korczak Studenten Prijs. De eerste prijs was voor Elke Dingen en Angélique van der Zande ontving een tweede prijs. Hierna werd de Korczak Conferentie in stijl afgesloten met Klezmer muziek. Het was een inspirerende en leerzame dag!

Dank voor alle mensen die op welke manier dan ook hebben meegewerkt om deze dag tot een succes te maken. Speciale dank aan stichting Utopa, die de zaal gratis ter beschikking stelde, en het Kinderrechtencollectief dat mee geholpen heeft bij de voorbereidingen.

(met dank aan Maud Boot, stagiaire van het Kinderrechtencollectief)

Bijlage 4: Studiereis Warschau

Dag 1: vrijdag 27 oktober

Het is nog vroeg in de ochtend als we bij de gate op Schiphol verzamelen. Iedereen is gearriveerd en we hebben nog even tijd om kennis te maken en te praten over de studiereis die voor ons ligt. Ieder heeft een eigen motief om deze studiereis te maken met één gemene deler, namelijk 'Janusz Korczak'. Het gezelschap is gemêleerd; van jong tot oud, veel ervaring versus weinig ervaring en eerste studiereis versus zoveelste studiereis. Het vliegtuig vertrekt op tijd en anderhalf uur later staan we in Warschau. We brengen de koffers naar het hotel en gaan richting Dom Sierot, het voormalige weeshuis. Daar worden we opgewacht door Marta Ciesielska. Zij werkt in Dom Sierot en kan ons veel vertellen over het leven van Janusz Korczak. Het is bijzonder om het weeshuis van Korczak nu in levenden lijve te mogen aanschouwen. Eenmaal binnen betreden we als groep de grote eetzaal die op foto's vaak te zien is. In werkelijkheid oogt de eetzaal kleiner dan op de foto's, maar het blijft een imposante zaal. Hier voel je ook goed hoe het moet zijn geweest om daar als groep kinderen te eten en te leven. Er is een grote fotowand met daarop kinderen en begeleiders die in 1940 in het weeshuis woonden. Van deze kinderen hebben slechts drie de holocaust overleefd. De verhalen van Marta maken op een ieder indruk en na afloop zitten we vol van Korczak en Dom Sierot.

De sfeer in de groep is goed. We wisselen verhalen uit en kunnen ook goed aangeven welke ervaringen in ons huidige leven ons herinneren aan het gedachtegoed van Korczak. In de avond delen we onze ervaringen van de dag tijdens het diner.

Dag 2: zaterdag 28 oktober

De tweede dag begint bij 'De Umschlagplatz'. Dit was de verzamelplek van waaruit meer dan 300.000 Joden op transport werden gezet, waaronder Janusz Korczak met zijn kinderen uit het weeshuis. Vanaf het hotel gaan we eerst met de tram en het laatste stuk te voet richting 'de Umschlagplatz'. In de tram zijn we nog volop in gesprek met elkaar, maar eenmaal te voet worden we stiller en bij 'de Umschlagplatz' zegt niemand meer iets. We lieten het monument op ons inwerken en lazen namen van mensen die hier op transport waren gezet. Arie de Bruin gaf een beschrijving hoe het er destijds aan toeging toen Janusz

Korczak met zijn kinderen in optocht aan kwamen bij de Umschlagplatz. Janusz Korczak in zijn uniformjas van het Poolse leger en de kinderen in hun allermooiste kleren. Als je je er een voorstelling van zou kunnen maken moet dat een enorme indruk hebben gemaakt. Een iedere lijkt in gedachten te

zijn verzonken wanneer we deze omgeving op ons in laten werken.

We verlaten 'de Umschlagplatz', lopen door het ghetto-gebied en bezoeken de Milan-bunker, waar destijds de Joodse verzetsstrijders tot hun dood hebben gevochten. We lezen alle verhalen over het ghetto en zien nog de ruïnes die zijn opgegraven. Daarna richting Polin, het museum over de geschiedenis van de Poolse Joden. Polen was ooit de thuishaven van de grootste joodse gemeenschap. Meer dan duizend jaar geschiedenis ligt er in het Polin museum. Ieder gaat in eigen tempo het museum bekijken waar we stap voor stap door de tijd gaan. Er is veel aandacht voor de holocaust. Het valt op dat er slechts een klein plekje is weggelegd voor Janusz Korczak. Het museum zorgt voor een meer algemeen beeld van wat er zich tijdens de oorlog afspeelde en hoe de Joodse gemeenschap vorm gaf aan het leven over een tijdspanne van duizend jaar.

We lopen daarna naar het Pawiak museum. Dit is een voormalige gevangenis en tijdens de Tweede Wereldoorlog was dit het Gestapo hoofdkwartier en martelgevangenis. Janusz Korczak heeft in de Tweede Wereldoorlog twee weken vastgezeten in deze gevangenis en is tijdens zijn gevangenschap meerdere malen gemarteld. De reden dat hij vastzat had te maken met een woede-uitbarsting bij de toegangspoort. Duitse soldaten vertraptten het eten voor de ogen van de hongerige Joodse Polen. Korczak was ook ooggetuige van een afranseling van een kind vanwege het smokkelen van voedsel. Hierop is Korczak zo woedend geworden op de Duitsers, dat hij werd opgepakt en opgesloten in de Pawiak gevangenis. Hij weigerde ook een mouwband met een ster te dragen! Korczak zag zichzelf in de eerste plaats als Pool en daarna als Jood. Hij droeg dan ook altijd, tot ergernis van de Duitsers, zijn Pools-militaire uniform. Ondanks dat we niet naar binnen gaan in dit museum voelen we de spanning van zo'n gebouw, ook nog zoveel jaren na de oorlog. Het is zeer indrukwekkend. We wandelen nog langs een stukje van de oude ghetto-muur en langs de enige synagoge die de oorlog heeft 'overleefd', omdat het gebouw door de Duitser werd gebruikt als opslagplaats.

Vanaf 1940 werden Poolse Joden gedwongen om te verhuizen naar het ghetto. Ook Korczak moest verhuizen van Dom Sierot naar een andere locatie binnen het ghetto. Korczak moest met de kinderen tot tweemaal toe verhuizen. De omstandigheden waren verschrikkelijk. Uiteindelijk woonden er tussen de 450.000 en 500.000 mensen op enkele vierkante kilometers. In deze omstandigheden probeerde Korczak een zo humaan mogelijk leven te creëren voor en met de kinderen.

Als groep gaan we kijken bij het stukje muur van het ghetto. De plattegrond bij de muur geeft een goed beeld van het ghetto toen het was ommuurd. Wanneer je beseft hoe onmenselijk de omstandigheden waren in het ghetto, realiseer je je hoe zwaar het moet zijn geweest voor Janusz Korczak en de kinderen om hier te (over)leven. We gaan daarna nog naar de oude stad, prachtig gerestaureerd na de oorlog. Daar laten we alles op ons inwerken tijdens een maaltijd. We hebben veel te verwerken en te delen.

Dag 3: zondag 29 oktober

Op de laatste dag staan we vroeg klaar in de hal van het hotel om ons verder te laten

meevoeren in het gedachtegoed van Janusz Korczak. Vandaag staat een bezoek aan de Joodse begraafplaats op het programma; daar staat het beroemde beeld van Korczak met de kinderen. We komen aan bij de begraafplaats en zien dat die ommuurd is. Eenmaal binnen kunnen we ons geen voorstelling van maken hoe groot deze begraafplaats eigenlijk is. Bij de ingang rechts staat het beeld van Korczak. Dit deel van de begraafplaats is onder constructie; daarom staat het beeld van Korczak niet op de plek waar hij hoort te staan. Er komt een speciale plek voor de herdenking van de Holocaust slachtoffers. Bij deze muur was in de

oorlog ook een executieplaats, waar velen de dood vonden

We groeperen ons rond het beeld van Korczak en Arie de Bruin geeft uitleg over wat zich hier destijds afspeelde. Deze Joodse begraafplaats is één van de grootste begraafplaatsen ter wereld. Door haar omvang, 33 hectaren, voel en ervaar je hoe belangrijk deze plek is in de geschiedenis van de Poolse Joden.

Tijdens de kleine herdenking die wij met elkaar houden bij het beeld van Korczak speelt Remco een blues op zijn mondharmonica en Godfrit leest een gebed van Korczak voor. We zijn twee minuten stil en laten ons in gedachten meevoeren, denkend aan Korczak.

Tenslotte bezoeken we het monument van Korczak en de kinderen dat in het centrale park van Warschau staat. We eten nog een broodje en halen de koffers op in het hotel. Daarna richting vliegveld en weer terug naar Nederland met een hoofd vol met ervaringen.

Het is een indringende reis: we spreken veel over Korczak als pedagoog en wat hij met zijn boeken aan de wereld heeft nagelaten. We zijn het er met elkaar over eens dat Korczak niet vergeten mag worden om wie hij was en om hoe hij zich inzette voor de rechten van kinderen. In het vliegtuig is iedereen er een beetje stil van. Of speelt de vermoeidheid mee? Eenmaal terug in Nederland sluiten we deze studiereis af met een gedicht van Arie en ieder keert huiswaarts met de wetenschap dat er weer een nieuwe lichting mag komen die zich zal laten onderdompelen in de wereld van Janusz Korczak.

Een ervaring om nooit te vergeten!

(Met dank aan Gerard den Hartog)

Boom

Betonnen boom
met afgehakte takken
een man met kinderen
die naar het leven snakken

tussen het groen
en glazende kantoren
wie wil de stem
van deze mens nog horen

misschien een kind
dat vol verwondering
staart naar de fontein
verlangend naar het recht
zichzelf te kunnen zijn
zoals hij is
tot in zijn genen

die man
is hier al meer dan tachtig jaar
verdwenen

wij hebben hem gehoord
zijn woorden leven voort.

arie de bruin
Warschau, 29 oktober 2023
bij het monument van Janusz Korczak in het
Nationaal Park Świętokrzysk

